

POSTANOWIENIE

Dnia 6 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Antoni Górski

w sprawie z powództwa M. J.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 marca 2008 r.,

zażalenia powoda

na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 5 października 2007 r., sygn. akt VI ACa (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Powód zwolniony od kosztów sądowych postanowieniem sądu pierwszej instancji wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z 31 maja 2007 r. uiszczając opłatę podstawową.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z 5 października 2007 r. odrzucił skargę podzielając pogląd prawny, w myśl którego zwolnienie udzielone przed sadem powszechnym nie rozciąga się na postępowanie kasacyjne, w związku z czym strona powinna wnosząc skargę kasacyjną ponownie ubiegać się o zwolnienie od kosztów tym postępowaniu.

Powód wniósł zażalenie na to postanowienie wyrażając odmienne zapatrywanie co do skutków zwolnienia od kosztów sądowych dokonanego w postępowaniu przed sądem powszechnym. Żalący się wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zmiana charakteru postępowania kasacyjnego dokonana z dniem 6 lutego 2005 r. ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) wywołała wątpliwości, również w odniesieniu do kwestii ubocznych m.in. dotyczących postępowania o zwolnienie od kosztów sądowych. W szczególności wyłoniło się zagadnienie, czy zwolnienie udzielone w postępowaniu przed sądem powszechnym jest skuteczne w postępowaniu kasacyjnym, ponieważ z przekształceniem w postępowanie skargowe od prawomocnego orzeczenia utraciło ono charakter postępowania zwykłego, odwoławczego. Zagadnienie to doprowadziło do rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, co z kolei znalazło odzwierciedlenie w orzecznictwie sądów drugiej instancji, do których wpływają skargi kasacyjne i są poddane badaniu pod kątem dopuszczalności (art. 398⁶ § 2 k.p.c.) – również z innych przyczyn, w tym dochowania wymagania opłaty, ze skutkami przewidzianymi w art. 130² § 3 k.p.c.

Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika, że Sąd Apelacyjny podziela kierunek reprezentowany m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z 14 marca 2007 r., I CZ 5/07 lub z dnia 24 sierpnia 2007 r. I CZ 98/07. Należy dodać, że nie jest to wyczerpujące wyliczenie orzeczeń uznających, że prawomocność orzeczenia w sprawie jako całości poddanej pod osąd rozciąga się na postanowienia incydentalne, z wyjątkiem przypadków unormowanych odmiennie (np. postanowienie dnia 23 stycznia 2007 r., III CZ 3/07 lub z dnia 24 sierpnia 2007 r., I CZ 88/07). Nie jest to zatem, jak utrzymuje skarżący pogląd odosobniony, niezasługujący na uwagę.

W orzecznictwie jednak prezentowane były również odmienne oceny skutków zmian dokonanych ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. np. w postanowieniach z dnia 9 listopada 2006 r., IV CZ 85/06 niepubl. oraz z dnia 20 października 2006 r., IV CZ 77/06. W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy wskazywał, że prawomocność orzeczenia sądu drugiej instancji nie oznacza konieczności ponawiania wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przez stronę, która takie zwolnienie już uprzednio uzyskała, ponieważ toczy się ono w tej samej sprawie, w której udzielono zwolnienia od kosztów. Taki sam kierunek wykładni przyjmował skład orzekający w postanowieniu z dnia 30 maja 2007 r., I CZ 54/07.

Nie ulega wątpliwości, że przykładowo wskazane rozbieżności stawały przed uczestnikami postępowań sądowych niebezpieczeństwo uchybienia bez swej winy terminu dokonania tak ważnej czynności procesowej, jak zaskarżenie prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji. Wprawdzie przepisy postępowania przewidują środki prawne pozwalające uniknąć niekorzystnych skutków uchybienia terminu bez winy strony (i jej pełnomocnika), jednak rozwiązania przewidziane dla wydarzeń nadzwyczajnych nie mogą zastąpić pewności stanu prawnego, pozwalającego udzielać pomocy prawnej bez obciążenia nadmiernym ryzykiem. Wysokie wymagania stawiane profesjonalnym uczestnikom postępowania sądowego nie powinny bowiem prowadzić do postępowania oportunistycznego (np. przez uiszczanie opłat wyższych od wymaganych przez ustawy).

Istniejąca zasadnicza rozbieżność orzecznictwa wymagała zatem ujednoczenia.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) przedstawił wniosek o rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów, rozbieżności w wykładni prawa występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, co do tego czy zwolnienie od kosztów sądowych udzielone stronie w postępowaniu rozpoznawczym obejmuje także postępowanie wszczęte wniesieniem skargi kasacyjnej oraz czy pełnomocnictwo procesowe obejmuje z samego prawa umocowanie do wniesienia skargi kasacyjnej oraz występowania w postępowaniu wszczętego jej wniesieniem.

Wniosek oznaczony sygnaturą III CZP 142/07 oczekuje na rozpoznanie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego.

Odnosząc się do przedstawionego zażalenia skład orzekający w rozpoznawanej sprawie wyraża pogląd, że zwolnienie od kosztów sądowych udzielone stronie w postępowaniu rozpoznawczym obejmuje także postępowanie wszczęte wniesieniem skargi kasacyjnej.

Art. 771 k.p.c. dotyczący postępowania egzekucyjnego powoływany dla uzasadnienia obydwu kierunków orzecznictwa, zdaniem składu orzekającego potwierdza stanowisko przytoczone w poprzednim zdaniu, ponieważ niezrozumiałą byłaby konstrukcja wyłączająca zwolnienia od kosztów w postępowaniu kasacyjnym, a utrzymująca je w toczącym się jednocześnie, lub później postępowaniu egzekucyjnym. Zwolnienie od kosztów sądowych jest zależne od stanu majątkowego strony i nie ma podstaw do przypuszczania, że w okresie kilku lub nawet kilkunastu miesięcy od

wydania orzeczenia przez sąd drugiej instancji sytuacja majątkowa i rodzinna strony diametralnie się zmieni, co usprawiedliwiłoby wszczęcie postępowania incydentalnego w przedmiocie ponownego zwolnienia. Również z punktu widzenia stron, sprawa jako przedmiot postępowania rozpoznawczego i kasacyjnego zachowuje tożsamość, skoro dotyczy nadal tego samego stosunku prawnego. Wreszcie nie bez znaczenia jest treść postanowienia uwzględniającego wniosek o zwolnienia. Brak w nim ograniczeń powoduje słuszne przekonaniem strony, że będzie to zwolnienie skutkowało do końca postępowania rozpoznawczego.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uznał zażalenie za uzasadnione i na podstawie art. 394¹ § 1 i 3 w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak na wstępie.